

ETIKKOMMISSIONEN I SVERIGE

NÄTVERK FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I ASYLPROCESSEN

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över lagrådsremissen ”Begränsningar av möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige”

Inledning

ETIKKOMMISSIONEN I SVERIGE - NÄTVERK FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I ASYLPROCESSEN inlämnar härmed på eget initiativ ett yttrande på regeringens lagrådsremiss ”Begränsningar av möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige” eftersom frågan i högsta grad berör Etikkommissionens arbete med att bära vittnesbörd om och synliggöra hur mänskliga rättigheter tillämpas eller inte tillämpas i asylprocessen. Människor på flykt undan förföljelse och krig är som bekant synnerligen utsatta. Också för dem gäller emellertid att de har mänskliga rättigheter som inte får ifrågasättas eller kringgås. Bland Etikkommissionens medlemmar finns flera framstående läkare, barn/vuxenpsykiater och somatiker med lång erfarenhet i vården av asylsökande och traumatiserade flyktingar. Man är minst sagt chockad över förslaget.

Regeringens huvudsakliga syfte med den nya lagen är att Sverige måste minska det stora antalet asylsökande genom att anpassa det svenska regelverket till EU:s miniminivå. Färre antal asylsökande till Sverige bör bidra till en jämnare fördelning av asylsökande inom EU resonerar man. Målet att hejda de flesta flyktingar som var på väg hit har uppnåtts. De som når Sverige under en vecka är nu färre än en tiondel av antalet i november. Det räcker nu. Låt oss tala om de som befinner sig i vårt land och söker skydd här och nu.

Det är med stor oro vi tagit del av det aktuella lagförslaget som står i skarp kontrast till det Sveriges som ansett sig vara ett humanitärt land med en uttalad respekt för mänskliga rättigheter. Lagförslaget i sin helhet undergräver asylrätten och försvårar integrationen när människor i behov av skydd tvingas fortsätta leva i otrygghet.

Tillfälliga uppehållstillstånd

Asylrätten är en mänsklig rättighet, enligt såväl lagen som de konventioner Sverige har undertecknat. Förslaget om tillfälliga uppehållstillstånd bryter mot denna rätt. Förslaget till ny lag, som föreslås gälla i tre år, innebär att alla skyddsbehövande utom kvotflyktingar ska beviljas tidsbegränsande uppehållstillstånd endast i tre år, för s.k. alternativt skyddsbehövande i ett år.

För varje enskild flykting i behov av skydd är detta förslag helt inhumant och enligt sakkunniga bedömningar av jurister och läkare är det dessutom förkastligt administrativt, medicinskt och arbetsrättsligt. Det kommer att i mycket hög grad utöka arbetsbördan och administrationen hos olika myndigheter, utan att för den skulle minska antalet flyktingar. Ur integrationssynpunkt är det naturligtvis helt kontraproduktivt då incitamenten att t ex lära sig språket och skaffa bostad väsentligt försvagas. Och vilka arbetsgivare blir det som vill anställa med tillfälligt uppehållstillstånd, och under vilka förhållanden?

Det strider mot FN:s Barnkonvention att låta familjer leva i denna ovisshet och otrygghet. För traumatiserade och krigsskadade barn krävs trygghet för rehabilitering. Det saknas i förslaget ett resonemang om hur det i enlighet med barnets bästa och förenligt med Europakonventionen och Barnkonventionen att ensamkommande barn ska beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd och som alternativt skyddsbehövande inte få återförenas med sin familj. Detta trots att familjesplittringen nästan uteslutande varit på grund av krig och väpnad konflikt. Vi vill citera ur yttrandet över lagrådsremissen från Svenska Barnläkarföreningen:

Sammanfattningsvis menar vi att det nu aktuella lagförslaget kommer att få allvarliga och långtgående konsekvenser för barn på flykt. Det kommer att särskilt drabba de mest utsatta barnen, de som är mest traumatiserade och som har de mest ogynnsamma livsbetingelserna. Utan närmare analys negligerar det på ett uppseendeväckande sätt viktiga principer i FN:s konvention om barnets rättigheter. Det bör därför enligt vår uppfattning dras tillbaka i sin helhet och omarbetas i grunden.

Kravet på försörjning

Enligt förslaget ska en person med tillfälligt uppehållstillstånd kunna beviljas permanent uppehållstillstånd om han eller hon har en anställning som har anmälts till Skatteverket och som gör det möjligt för honom eller henne att försörja sig om lönen, försäkringsskyddet och övriga anställningsvillkor inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. Lönen ska täcka kostnaderna för bostad och uppehälle. Under den tid lagen gäller finns alltså inte någon möjlighet till permanent uppehållstillstånd för äldre, sjuka och barn som inte kan skaffa sig en inkomst.

Vi anser att detta ger orimligt stor makt till arbetsgivare som i och med detta får en oinskränkt makt över den anställda som påminner om gamla tiders statarsystem. Vi menar, liksom Röda Korset i deras yttrande, att ensamkommande barn kommer att känna sig tvingade att börja arbeta i stället för att gå i skolan, och att till exempel läkare tvingas ta enkla jobb i stället för att validera sin utbildning. Om anställningen upphör, kommer den anställda såvitt vi förstår att utvisas ut landet.

Detta är fullkomligt oacceptabelt och öppnar för många oetiska relationer mellan anställda och arbetsgivare.

Familjeåterförening

Lagförslaget med sina tillfälliga uppehållstillstånd tar bort rätten till familjeåterförening för de flesta. Med skärpt försörjningskrav blir det i praktiken omöjligt att också den vägen förena splittrade familjer. De små möjligheter som kommer finnas gäller bara kärnfamiljer. Förslaget vill lägga sig på EU-rättens miniminivå.

Hur än EU-rätten formulerats är det djupt oetiskt att Sverige med sin bakgrund av att vara demokratiskt, rättvist, relativt medmänskligt och jämlikt samt ekonomiskt starkt ska lägga sig på den låga nivån, som förslaget innebär.

Att införa en lag som i det närmaste konsekvent förhindrar att barn får växa upp med sina båda föräldrar och att hålla mödrar eller fäder borta från sina barn är ett bottennapp av omänsklighet och inhumanitet. Okänsligheten och synen på människor som flyr är grotesk. Några bakgrundsfaktorer att påminna om: EU:s gränsskydd hindrar människor på flykt att nå in i Europa annat än irreguljärt, livsfarligt och mycket dyrt. Bara en bråkdel av världens flyktingar kommer till Sverige. Om det finns möjlighet att resa så låter familjer ofta en eller ett par i familjen göra den livsfarliga resan medan de andra tills vidare stannar kvar i tro att med uppehållstillstånd i ett EU-land får resten av familjen rätt att följa efter säkert och lagligt. Då behöver inte barnens liv riskeras.

Att alla människor har rätt att söka asyl är en av artiklarna i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948, artikel 14. En annan fundamental artikel i rättighetsdeklarationen är familjens rätt till samhällets och statens skydd, artikel 16. Enligt Europakonventionen från 1950 har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, artikel 8. Deklarationen och konventionerna är undertecknade av många länder, däribland Sverige, och gäller. Sverige har också undertecknat FN:s barnkonvention, och gjort till en portalparagraf att beslut alltid ska fattas i enlighet med barnets bästa. I barnkonventionen står också att familjeåterförening ska behandlas positivt, humant och snabbt av konventionsstaterna, artikel 10. *Lagförslaget strider mot allt detta.*

Lagförslaget ger ett par små strimor av möjlighet till familjeåterförening. De som får flyktingförklaring har möjlighet till återförening om ansökan görs inom tre månader och enligt de regler som gäller. Det är väl känt inom Etikkommissionen – dokumenterat bl a genom rapporter av Röda Korset – att många familjer på flykt inte hinner inom tre månader. Hittills i Sverige har de flesta syrier, som är en mycket stor grupp av dagens flyktingar, inte fått flyktingförklaring.

En andra möjlighet till återförening är att det tillfälliga uppehållstillståndet efter periodens slut kan omvandlas till permanent om personen hittar arbete och bostad och kan försörja hela familjen. Erbjudandet är cyniskt när det är väl känt att familjesplittring försämrar integrationen och att etableringstiden för nyanlända i allmänhet är lång i Sverige. Familjemedlemmar som finns kvar har dessutom ofta samma skyddsbehov som den eller de som har lyckats ta sig till Sverige och söka asyl här.

Att veta att barn, maka/make och andra familjemedlemmar kan dö stunden efter att man har pratats vid i telefonen bryter ner en människa psykiskt, det vet vi, liksom att vi vet att både barn och vuxna drabbas. Går lagförslaget igenom kommer många bli sjuka och traumatiserade, mer än de kanske var när de kom, och bli passiviserade av uppgivenhet. För mer om detta hänvisar vi till läkarorganisationernas remissvar och yttranden till lagförslaget.

De flesta som får uppehållstillstånd i Sverige kommer knappast ges rätt till familjeåterförening på många år. Konsekvenserna blir att resten av familjen också försöker ta sig till Europa irreguljärt och kanske dö på vägen hit. Nu fastnar de flesta nyanlända i Grekland, och vi förutsätter att Sverige inte kommer återuppta Dublindeportationerna dit och att Dublin III:s paragrafer om att familjen ska hållas samman i asylprocessen kommer gälla för Sverige. Enligt nu aktuella EU-förhandlingar med Turkiet ska de som väntar i Grekland

skickas tillbaka till Turkiet, varefter andra syrier eventuellt kan plockas tillbaka till EU. Ja, till slut kanske en del kärnfamiljer kan återförenas efter många års kamp för att nå upp till försörjningskravet och byråkratiskt handläggande.

Att som lagförslaget dessutom ännu mer än nu begränsa möjligheterna till familjeåterförening till absolut bara kärnfamiljen är också det uttryck för lagförslagets grymhet, och det pekar på en djupt etnocentrisk kultursyn. I stora delar av världen, t.ex. i de mest flyktingproducerande länderna, innebär "familj" mycket ofta föräldrar och minderåriga barn ("kärnfamiljen"), barn över 18 år, och varianter av en äldre generation föräldrar och anhöriga och ogifta syskon. Etikkommissionen har sett många tragiska konsekvenser av Sveriges fixering vid kärnfamiljen – med åldrande föräldrar och förtvivlande syskon som har tvingats bort från Sverige.

Om att avskaffa "Synnerligen ömmande omständigheter" för vuxna och "Särskilt ömmande omständigheter" för barn.

Redan idag är ribban i praxis skyhögt för att få stanna på dessa humanitära skäl. Det handlar om en liten procent av flyktingarna. De flesta barnfamiljer, har flytt från en outhärdlig situation, ofta under en längre tid. De har tvingats fly och beslutat att hellre försöka rädda sig och sina barn än att stanna och riskera livet. Vi talar inte om människor som kommit hit för att få det lite bättre och som kan återvända hem. Vår erfarenhet är att de som kan återvända också gör det.

Barnen och deras föräldrar som vi under många år kommit i kontakt med, har i sitt hemland som enskilda individer utsatts för svårt våld, sexuella övergrepp och död. Inte förvånande rör det sig ofta om minoriteter som råkat särskilt illa ut såsom romer och uigurer.

Ensamkommande barn vars föräldrar är försvunna/döda och där någon mottagare inte finns i hemlandet, och som för närvarande får uppehållstillstånd (UT) på *särskilt ömmande omständigheter*, kommer när denna bestämmelse tas bort, om de får avslag (alltså om de inte kan få UT genom Sveriges internationella förpliktelser) i bästa fall genom verkställighetshinder kunna beviljas ett tillfälligt UT på 1 år i taget. Detta tills de fyller 18 år - för att sedan, som vuxen, kunna utvisas. *Är detta förenligt med barnets bästa och Barnkonventionen?*

Många specialister i vården, läkare, psykologer, socionomer och frivilligarbetare med lång erfarenhet i flyktingarbetet har dokumenterat vad dessa traumatiserade människor och deras barn genomlidit av krig, terror, etnisk rensning, våld, sexuella övergrepp och bevittnade våldtäkter.

Etikkommissionen vill lyfta fram de gömda, glömda och sjuka, de som under inga omständigheter kan återvända. De som är överlevarna efter extrema trauman, som upplever svåra psykiska och somatiska lidanden här i exil, och visar symptom på komplex PTSD eller PTSD i kombination med allvarlig depression och ångest.

Barnen som är födda här, går på dagis och är svenska, som bara talar svenska. Skulle de skickas till moderns hemland skulle de hamna på hemska barnhem och mödrarna tvingas till

prostitution. Etikkommissionen känner väl till de här förhållandena genom sina många personkontakter. Barnen skulle inte ha en chans i det nya lagförslaget.

Etikkommissionen vill alldeles särskilt lyfta fram *barnen med uppgivenhetsyndrom, de apatiska barnen*, ur ett medicinskt och psykiatriskt perspektiv och inte ur ett asylpolitiskt. Dessa barn har sedan i mitten av 2012 i de flesta fall beviljats permanent uppehållstillstånd – men *enbart om den allvarligaste graden av uppgivenhetsyndrom utvecklats och barnet sondmatas*. De har fått permanent uppehållstillstånd just på grund av *särskilt ömmande omständigheter* eller på *verkställighetshinder* dvs på grund av deras livshotande tillstånd och/eller att de inte kan skickas tillbaka, eftersom de inte kan få vård i hemlandet. De här barnen kommer inte att överleva om de med våld ska skickas tillbaka till det fasansfulla de i hemlandet upplevt. Det har förekommit några sådana deportationer med extrachartrat flyg med läkare och sjuksköterskor men i de fall vi känner till har familjerna tagit sig tillbaka hit då barnen inte fått någon vård och skulle ha svultit ihjäl i sitt apatiska tillstånd i hemlandet.

Etikkommissionen i Sverige har gjort 2 rapporter som beskriver dessa barn och deras föräldrars extrema trauman i hemlandet och svåra utsatthet här i exil, rapporten ”Barnen utan röst”(2012) och ”De har tagit mitt liv men inte dödat mig” (2015) en rapport om våldtagna, rättslösa och chanslösa kvinnor som fått avslag på ansökan om asyl och skydd i Sverige, (info@etikkommissionenisverige.se)-

I lagförslaget försvinner både särskilt ömmande omständigheter för barnen och synnerligen ömmande omständigheter för de vuxna och även vid verkställighetshinder. Konsekvensen av en sådan lagändring är djupt oetisk.

Slutord

Etikkommissionen anser att den terminologi och det övergripande förhållningssätt till den enskilda människans utsatthet som kommer till uttryck i lagrådsremissen speglar ett perspektiv i avsaknad av den etiska värdegrund som Sveriges lag vilar på. Den värdegrunden omfattar bland annat alla människors lika värde och solidaritet mellan människor. Förslagets skrivning om att uppehållstillstånd ska kunna beviljas om ett avslag ”skulle strida mot Sveriges internationella åtaganden” är oklart, oprecist och till intet förpliktande. Utan närmare analys upphäver lagrådsremissen på ett uppseendeväckande oetiskt sätt viktiga principer i utlänningslagen, i 1951 års Genèvekonvention om flyktingars rättsliga ställning, samt i FNs barnkonvention om barnets rättigheter och övriga gällande konventioner som Sverige undertecknat. Det nya lagförslaget måste beskrivas som djupt inhumant, upprörande och cyniskt. Hur mycket lidande krävs för att få stanna i Sverige för den som flytt ett helvete i ett förtvivlat hopp om ett värdigt liv i vårt land? *Etikkommissionen anser att förslaget bör dras tillbaka i sin helhet och omarbetas i grunden.*

Stockholm den 9 mars 2007

För Etikkommissionen i Sverige

Solveig Freudenthal

Ordförande

Anita D'Orazio

Vice ordförande

Bilagor:

Upprop: Asylrätten – en mänsklig rättighet

Rapport: Barnen utan röst

Rapport: De har tagit mitt liv men inte dödat mig

Etikkommissionen, c/o Solveig Freudenthal, Baldersgatan 10B, 114 27 Stockholm

solveig.freudenthal@gmail.com

anita.dorazio@gmail.com

www.etikkommissionenisverige.se